PLANTOFADA POÉTICA.

PLANTOFADA POÉTICA.

(ANCOR RIDENDO SI CORREGGE IL VIZIO.)

LA TUYETAS DE MALLOL

ENSAIG CÓMICO-SATÍRICH

EN DOS ACTES Y EN VERS.

per

T. D. F.

BARCELONA

EN LA ESTAMPA DE D. MANUEL SAURI,

CARRER AMPLE, CANTONADA AL DEL REGOMIR.

1865.

PERSONAS.

JAUMET.

TUYETAS.

JOAN.

RAMON.

BUSOM.

NOTARI.

VENTURA.

CORO.

POBLE.

LA ESCENA PASSA EN LO POBLE DE MALLOL.

ACTE PRIMER.

Lo teatro representa la sala baixa de un pagés acomodat. Al fondo dos portas; una dona al hort, l'altra á la escala. A la esquerra una porta practicable. A la dreta un armari y una taula.

ESCENA PRIMERA.

JOAN. TUYETAS.

TUYETAS. No puch mès. (Surtint de la porta esquerra)
JOAN. Pobre Tuyetas!
Una noya com un sol
quel'jovent de tot Mallol
fa anar ab aurellas dretas...
TUYETAS. Jou'crech! (ab burla)
JOAN Se veu perseguida
com una rata pel'gat
per lo vellot trastocat.
TUYETAS. Y que ja passa de mida:
men vaig al hort, al carrer....
tot lo dia fugint d'ell,
com si fos un pobre aucell
que ha auvirat al esparver!
Válgam Dèu! y tè un oído

tan estrany y tan raspós,
que si tinch mica de tos,
ja ve preguntant si l'crido!
Com si faltássen ximpletas,
que mòltas n'hi ha per tot,
que buscan, per tirá al clot,
als vells que tenen pessetas:
Mès á mí buscarme l'cos!

JOAN. No sab que tens un promés?
TUYETAS. Y perqué ha de saber res?
JOAN. Perquet' deixás en repós.
TUYETAS. Jo creya que era tabola
de aquella que fa algun vell
calvo ja y vert de cervell...
JOAN. Oh ka ka...li has dat la bola.
TUYETAS. Vols dir?
JOAN. Sí, votúalmon!
t'estima de bo en Jaumet...
se torna com un lluquet,
pert la gana y no tè son.
TUYETAS. Es un solemne babau.
JOAN. Escolta: la nit passada,
tenint la cambra tancada,
per lo forat de la clau,
vaig véure tot lo que feya:
ay xica, agafá l' coixí
y exàltat... fora de sí,
mil tonterías li deya:
de quant en quant suspiraba,
y deya llagrimejant,
Ay Tuyetas! dols encant! ..
y afins lo coixi besaba.
TUYETAS. Y tenia l'llum encés?
JOAN. Y donchs com ho haguera vist?
TUYETAS. Jesus!
JOAN. Luego s' quedá trist,
com si d' un somni vingués.

TUYETAS. Válgam Dèu! quina mudansa,
de quatre dias ensá!
Del sèu mal no guarirá
fins que perda la esperansa.
JOAN. Que no l'has desenganyat?
TUYETAS. Jo penso que jau'seria
si lo pobret no tenia
lo senderi capgirat.
JOAN. Explicat.
TUYETAS. Com ell es rich
y sab que jo no tinch res,
si li parlo d' un promés
creurá que es un embolich:
creurá que faig lo que puch
per fel'cáure á la ratera:
ay quantas de esta manera
de las bossas tráuhen such!
Avuy passa en Ramonet
que aná fins á Barcelona,
y ab ell, ab petita estona
haurém acabat lo plet.
JOAN. Si m'heu menester per res,
sabs podeu contar ab mí.
TUYETAS. Jau sé, Joan, pot sèr que sí.
Joan! (Una veu de dins)
TUYETAS. Ell te crida.. ves.

ESCENA II.

TUYETAS.

Qué venim á sèr las donas?
lo més infelis del món!
sols un pamet y bon garbo
poden donarnos la sort:
parlo de nosaltras pobres,
que las que tenen bon dot

son figas d'altra panera,
no necessitan lo cos,
puig d'ellas com de la fusta
la plata ja tapals'corchs.
Si haguera nascut bèn rica,
com me xalaria jo,
burlantme dels llepacrestas
que en las noyas buscan or!
Ara sim'van al derrera
me queda lo gran consol
de créure que no la ploma,
sino quel aucell se vol.
Si desitjaba pessetas,
si en ellas vejés la sort,
seria cosa bèn fácil
arreplegarne á pilons:
carregantme lo cilici
d'en Jaumet un any ó dos,
quedaba després senyora
la mès rica del Mallol.
Pobre Jaumet! moriria
prenent un veneno dols:
pero só massa orgullosa
per deixám'lligá ab un mort:
mès be m'fará una arengada
menjada ab alegre cor
al costat del meu Ventura,
que las perdius y capons
al costat de quim'daria
tan sols pler duyentne dol.
Jatorna... miracle... anémon'...
no estich per tantas cansons.

ESCENA III.

JAUMET. JOAN.

JAUMET. Jat' dich jo que ets bèn talós:
¿creus quem deixará burlat?
JOAN. Jaumet, sempre m'ha semblat
que aquell plat no s'cou per vos,
sou tan vell...
JAUMET. Mès tinch ufana.
JOAN. Mès en teniau avans.
JAUMET. Y qué?
JOAN. Veig que per instants
vos aneu perdent la gana.
JAUMET. Qué vols quet diga, Joan;
quant la veig tan repitera,
aqui tinch una caldera,
(senyalant al cap)
y aqui baix sento un batan.
(senyalant al cor.)
JOAN. Vamos sembla un frenesí
lo queus passa dias ha.
JAUMET. No faig més que somiá
que tè l'cap al meu coixi.
Anit passada, ho creurias,
quin somni m'arrebataba?
JOAN. Qué?
JAUMET. Ab ella n'arreplagaba
(ab misteri)
encara unas tardanias.
JOAN. Encara?
JAUMET. Encara.., jo t'flich!
Com vinch de tan bona casta.
JOAN. Estáu trastocat y basta.

JAUMET. De veras?
JOAN. Com vos ho dich.
JAUMET. Tu no conéixes l'amor....
JOAN. Pero sé que un pobre vell,
té sols amor al cervell,
y ay d'ell si li baixa al cor!
Dinou anys tè la Tuyetas,
y vos en teniu...
JAUMET. Jau'sé, (tapantli la boca)
per lo mateix me convé
buscarne fruytas tendretas.
No tenint dents ni caixals...
alló que en la boca s'fon...
JOAN. ¿Y no teméu que aqui al front
vos surten alguns ullals?
JAUMET. La Tuyetas tè judici,
y es honrada per demés,
y com tinch alguns diners
fugirá de un precipici;
perqué....
JOAN. Ja! ja!...
JAUMET. De que rius?
JOAN. Y de qué voleu quem riga?
JAUMET. Tals assumptos may fan figa,
quant se conta ab mòlts xulius.
JOAN. Valdament en surtiu bè...
valdament.
JAUMET. Oh! tot vol manya;
ahont jo fico la banya
en surt colcom...
JOAN O no ré.
JAUMET. Avuy donaré l'assalt,
men vaig á da un vol pel'ayre
Ah ! si axó duraba gayre
cauria encara malalt.

ESCENA IV.

JOAN.

Batuadell! quins'anys y pico
fará que jo visch ab ell,
y Déu m'ajud'no l' habia
vist com ara tan malmés.
L'amor será lo ques'vulla,
pero per mí.... llamp lo crem'!
perque d'ell s' en contan tantas
de ferne véurels'ulls verts!
Fa dos anys que la Tuyetas,
Déu la ajude... queu mereix,
quedá la pobre orfaneta
á l'amparo den Jaumet,
que era un amich del sèu pare,
y que perdé tot lo sèu.
al principi la tractaba
com á filla.... daba pler
la alegria de la casa...
li feya algun vestidet,
y la pobreta agrahida
deya que era l'ángel sèu.
¡Y com cuidaba de tot!
com una dona de seny:
á tothom aconsolaba,
cantaba oh! y quina veu!
Graciosa, pulida, maca,
y bèn neta de clatell,
portaba l' rem de la casa
com un bon tirabuquet!
De cop sopte en pobre' Jaume
sens'posa trist y distret,
suspira algunas vegadas,
y ningú sab lo que té:

se torna groch... pert la gana...
ve l'metge... lo polsa y qué?
si son verdas... si maduras...
tant sabia com me sé...
lo metge no sab que ferli,
los remeys li fan basquetx,
y semblaba habia de anársen
á fer malvas y de dret.
A las horas la Tuyetas
l'agafa pel' compte sèu,
nol deixa de nits ni dias,
sembla una mare ab sòn nen:
lo pobre vell se revifa
y comensa á estar content.
De repente una vetllada
fa quatre dias no mès,
paf.... se reventa la mina
y declara lo que sent..
La armonía de la casa
sen va á la forca.... l'ximplet
ja no sab pas lo que s'pesca
sempre va al derrera sèu.

ESCENA V.

RAMON Y DIT.

JOAN. Hola Ramon, bèn vingut.
RAMON. Déixam bufá'.... y la Tuyetas?
(deixa un paquet que porta)
JOAN. Oh! te espera ab candeletas.
RAMON Y bé, qué vol?
JOAN. Hi ha hagut (ab misteri)
Novedats y grans á casa!..
RAMON. Novedats aqui! ¿y bè quinas?

JOAN. L'aseflich si ho endevinas....
L'amo está foll y s'abrasa.
RAMON. Que l'ha mossegat un gos?
JOAN. En tot cas fóra una gossa:
Tuyetas, la bona mossa,
lo tè ja ab la pell y l'os.
RAMON. No t'entench.
JOAN. Tros de pavana,
está entés bèn aviat:
En Jaumet s'ha enamorat
com un boig de ta germana.
RAMON. Ves á la forca, ximplet,
nom' vingas pas ab tabola.
JOAN. Et dich que ja té la bola....
se toma axi lo pobret.

(senyalant magror)

RAMON. Y de quant ensá, Joan?
JOAN. Sabs que fará? quatre dias:
Oh li fa unas bogerias!..
jo no sé en que pararán....
RAMON. Fochs de palla, de moment,
manias de la velló.
JOAN. Tot lo mateix creya jo,
y ara penso diferent.
RAMON. Vols dir?
JOAN. Vah! deixemho estar.
RAMON. La Tuyetas té un promés.
JOAN. Bueno..donchs nom'parlem més,
ella ja t'ho contará.
Y quem dius de Barcelona?
diu que es tan galan ciutat?
RAMON. Tres dias hi he passat.
y m' ha semblat una estona.
JOAN. Diuhen que hi ha tanta gent.
RAMON. May del món n'has vista més,
huy! per plassas y carrers

fan bullir lo enteniment,
sembla un judici!

JOAN. Y las donas, son guapotas?

RAMON. Jo t'ho diré... hi ha de tot....
se veu algun pellingot,
pero hi ha caras bèn bonas.

JOAN. Y bèn fetas?

RAMON. Ell s'ho sab.

JOAN. Qué ets cego?

RAMON. Jo crech que no.

JOAN. Y donchs?

RAMON. Per saber axó
sabs que val la vista? un nap.
¿Quet pensas que allí tu veus
lo que hi ha en aquets contorns,
donas grossas con teixons
y altras primas com fideus?
allí en veurás un gran rotllo
ab uns cossos tan iguals...
mira, semblan los didals
que s'han fet tots ab un motllo.

JOAN. Quem contas!

RAMON. Tots sòn perfets,
de la cintura en avall.

JOAN. Y al cap que hi portan?

RAMON. Plumalls,
sombreros, gorros y rets.

JOAN. Portan ret? Verge divina!
Com l'avia de can Torrents?

RAMON. Oh! y quen sòn de diferents!
sòn com una taranyina.
La que té negre l'cabell,
porta un ret de color clar,
la que Déu ajudará,
(senyalant que n'te poch)
lo porta espés y bermell.

JOAN. Perqué ho farán?

RAMON. Es bèn net:
La que té l'cabell bonich,
ab ret clar, brilla un bon xich,
si l'tè lleig, fa brillá l'ret.
Las trenas y cabellera
son grossas y bèn macissas;

JOAN. Ni haurá mòltas de postissas?

RAMON. Jals' hi pots aná al derrera.
Veurás que una qualsevol
porta l'vestit rossegant,
com vesta de congregant,
ab uns baixos que fan dol.
No pocas en portan cota,
y com qui dòna un pessich
(imitant)
del devant l'alsan un xich
perque s'veja l'de dessota.
Veurás uns enaguas blanchs
com uns borrallons de neu,
y per darrera, bòn Deu,
rosségan tres dits de fanch,
y ab brillo fent sa carrera,
sembla que estigan cantant;
si vaig bruta del darrera
vaig bèn neta del devant.

JOAN. Me caso! vaya una moda!
nou'farian pas aquí.

RAMON. Y quet pensas tu que allí
á mòltas nols'incomoda?
Malehéixen mòltas d'ellas
una moda tan molesta.

JOAN. Y seguéixen? mala pesta!

RAMON. A instancia de las guerrellas.
Las que tenen peu bufó
y una cameta com cal,
com no poden amostral'
patéixen y de debó:

y sabs que fan? son tan pillas!
per una fulla de col...
per una palla... un fasol....
s'alsan tres pams las faldillas.

JOAN. Y de luxo?

RAMON. N'hi ha bastant·
en no barrinant un xich,
dirias, tohom es rich!
y de miseria n'hi ha en gran:
Axó si, tothom procura
amagarla tant com pot,
perque allí... y casi per tot,
fa l' pobre mala figura.
No era cap llech qui digué
que Barcelona era bona
tan sols si la bossa sona.

JOAN. Sense moma res val ré.

RAMON. Pobret qui no te picarri!

JOAN. Axó també passa aquí.

RAMON. Pero no tens com allí
tentacions á cada barri.
¡Y si ni hi ha de paranys,
per ferte esquitxar diners!
cafés, fondas, adroguers,
quinquillaires, rifas, banys....

JOAN. Y de teatros?

RAMON. Si n'hi ha!
Mira jo desde un passeig
en vaig véure un formigueig.
cinch ó sis ne vaig contar;
lo tilbori, l'criader,
prat catalá... que sè jo...

JOAN. Not'va venir tentació
de ficarthi?

RAMON. Sí, al primer;
Y afé que nom'sab pas mal;
mira: un brenar de senyor,

de riallas un bon panxó,
Y tot plegat, noy, un ral.
Quina estona mès xalada!
alli sentat com un rey,
cuydat per un bon servey,
y fent patar la xarrada.
Era una entrada de fosch,
tot fent broma.. sentint pullas..
y vent remenar las fullas
dels arbres com en un bosch.
La gent semblaba borratxa....
fins pels colses tothom reya...

JOAN. Y quina comedia s'feya?

RAMON. La esquella de la torratxa.
Tot' ella es una xulada;
la cosa mès divertida:
no crech que en tota la vida
passe jo millor vetllada.

JOAN. Donchs te va agradar, Ramon?

RAMON. No t'ho pots afigurá:
per ríure es lo catalá
la millor llengua del mòn.
Y alló de véure en las taulas
pagesos com tu y com jo,
que xarrican ab porró...

JOAN. Eu, Ramon, nom' contes faulas.

RAMON. Jo t'refloch! es com t'ho dich:
surten gent ab barretina...

JOAN. Jesus! lo que no s'barrina
per vuydar la bossa, xich!

RAMON. Aprop de hont jo m'estaba
s'hi va sentar un senyor,
que quasi me feya por
ab lo calor que cridaba.
Era vellot... cara roig...
(no voldria ferli agraví)
tenia l'parlar de sabi,

pero lo mirar de boig.

JOAN. ¡Vah! ¡vah!

(Joan ab senyals de no creure:)

RAMON. Cridaba, rieu!
Ja era temps quels catalans
ab forts picaments de mans
aplaudissen lo que es sèu!
Ja era temps ques' coneguera
y se digués sense mengua,
que val mès la nostra llengua
que la millor estrangera!
Ja era temps de saber víure
y no anar, com tots hem vist,
al teatro per estar trist,
sino per xapás' de ríure.

JOAN. Seria algun burinot...
un garlayre de café...
gent que no saben de re
y voleu parlar de tot.

RAMON. Que fos tonto ningú ho creya,
la proba es quels circunstans
repicaban be de mans
á cada discurs que feya.
Al últim mudant de to
com si s' volgués enfadar,
mès fort que may va cridar
ab una veu com un tró:
Escriptors oiu lo queus' dich;
seguiu aquesta divisa,
qui al poble no moralisa
no es del poble un bon amich.
¿Voleu que l' poble s' ilustre?
Dauli raigs de clara llum,
perque si sols li dau fum
perdrá mès y mès sòn llustre.
No escribiu sense moral,
perque es funesta locura;

en faltan esta mesura,
lo mès bèn fet, fa mès mal.

JOAN. Y la rambla que ve á ser?

RAMON. Lo millor de Barcelona;
Allí si que s' fa la mona!
aquell si que es lloch del pler!
Passaban dos senyorassas
ab uns vestits de vellut....
y ningú haguera cregut
que no fòssen mòlt ricassas.
Quin garbo, noy, quina sal!
entre seda y pedreria,
lo que portaban valia
de duros un bon futral.
Duyan la cara tapada
ab uns vels, mès tan primets
que s' veyan be sos pamets,
que era cosa delicada.
Jo t' retoch! vaya un humor!
¿Sabs lo qu' eran? nou' dirias.

JOAN. Algun niu d' embusterias.

RAMON. Eran rosas sens olor,
bèn carregadas d' espinas;
colomas sens colomar...

JOAN. Vamos... vamos... vols callar?

RAMON. Ni eran pollas, ni gallinas:
Eran escoll de atrevits,
de no pochs l' escura bossas,
la desgracia de las mossas,
pararayos dels marits.

JOAN. Barrina... dónali voltas
y vésten seguint lo mòn,
y l' ase reflich, Ramon,
si veus més que carnestoltas.
tothom per lluir, enganya.

RAMON. Tu t' erras de barra á barra:
desde l' hostal de la parra

en vaig vèure una de estranya:
un home mólt satisfet...
venia de carré avall,
guiant un hermós caball
que tiraba un rich cotxet;
y al costat haguéras víst
que anaba ab brassos crusats
y plé de galons daurats,
un pobre senyor tot trist.
Quant passá devant l'hostal,
jo que m'trach la barretina,
creyent no fos la berlina
del capitá general.
Pero, xich, quina vergonya!
l'hostaler veu lo que passa,
y esclafeix una riallassa
dientme ab un to de tronya:
Camalluent! mal viatge!
quet'pensas que aquell senyor
que va tot carregat d'or
es algun gran personatge?
Es un criat, tros de pá,
que ab sos galons d'or y tot,
fa lo paper de ninot,
ahont deuria manar.
Lo qui té grogas y mòltas,
es aquell que té al costat
y guia al caball....

JOAN. Carat!

RAMON. Has vist un nou carnestoltas?
Que un home vulla lluir
per semblar mòlt més de l'qu'es,
no es estrany, aquí á pagés
sen véuhen com en Madrit;
mès que un senyor estirat,
ab xurriacas de lacayo,
per los carrers fassa l'payo

perquel' prengan per criat....
y tot fumant un cigarro
yeu! yeu! en vaja cridant,
quet sembla que está probant?

JOAN. Que es bo per guiar un carro.

ESCENA VI.

LOS MATEIXOS. TUYETAS.

TUYETAS En Ramon! gracias á Dèu;
has arribat á la flor,
et tinch de dir unas cosas;

JOAN. Jo arribaré fins al hort...
jans' veurém avans d'anárten.

RAMON. Marxaré entrada de fosch.

ESCENA VII.

RAMON, TUYETAS.

RAMON. Qué tens, Tuyas? estás trista.

TUYETAS. Vaig á contar t'ho, Ramon.

RAMON. Ja m'ha dit alguna cosa
en Joan.

TUYETAS. Ell nou' sab tot.

RAMON. Digas.

TUYETAS. Sabs que á casa nostra,
masovers, pero d'honor,
s'hi va ficar la desgracia,
y tot aná á tomballons;
Ah! morts lo pare y la mare
quedárem sense timó;
tu ten anáres per mosso
á la Cau, mentres que jo

vaig venirmen per criada
ahont me veus.

RAMON. Dèu ni dó!
en la masia mès rica
de tots aquestos contorns.

TUYETAS. He passat dos anys en ella,
com tu sabs, d'alló millor.

RAMON. Jo t'en crech, vas bèn vestida,
y bèn xalada, axis jo!

TUYETAS. Y encara lo millor falta,
bèn estimada de tots.
D'en Jaumet vaig cáure en gracia,
y ab las trassas del amor,
vaig girar com una mitja
á un home que feya por.
Era un coqui, un miserable....
afins contaba ls' ciurons
que tiraba á l'olla.

RAMON. Bestia!
gran panarra!

TUYETAS. Apoch apoch,
se va tornar com calia:
per so m'estimaban tots.
Jo li contaba rondallas,
y li cantaba cansons,
li treya del pa las crostas,
li donaba menjars tous.
Com si fòra lo meu pare
l'estimaba de bon cor,
y ell també com una filla
me tractaba... era un consol
véurem sola y amparada
per un home rich.

RAMON. Jo t'toch!

TUYETAS. Pero la ditxa may dura! (plorosa)

RAMON. Tuyetas, y bé qué vols?

TUYETAS. Quem tragas de aquesta casa
(ab vivesa)
quant mès aviat millor.
RAMON. Perqué n'Jaumet tant t'estima?
TUYETAS. No: també l'estimo jo.
RAMON. L'estimas y vols fugirne?
Lo cervell t'ha fet un tom.
TUYETAS. May olvidaré en ma vida
que ha sigut mon protector.
RAMON. Sit'entench,Tuyas,quemxullen:
es dir que l'vols y no l'vols?
TUYETAS. Jo li tinch amor de filla.
RAMON. Vah, vah... deixat de rahons...
TUYETAS. Al veurel' prop me va l'cor
com un'ala de colom.
RAMON. Not vol per dona, ximpleta,
que diable tems?
TUYETAS. Ramon,
no n'hi ha prou que ell me vulla,
per casarse han de ser dos:
se coneix que tu no sents,
las fibladas del amor.
RAMON. Ara hi caich!.. es dir que estimas
al hereu de can'Busom?
Mòlt temps ha que jo sabia
que estaba per tu mitj foll;
ell no s'amaga de dirho,
al seus pares y á tothom.
D'altra part es un bon mosso
y ab aquell sèu picarol..
pero no té las pessetas,
ni las terras del vellot,
ximpleta... tinchne de grogas,
y ab ellas ho tindrás tot.
TUYETAS. Ay Ramon!... no m'digas res.
RAMON. Es dir que vols que jo fassa

algun pas perque en Busom
te traga de aquesta casa.

TUYETAS. Vull que tu men tragas.

(ab vivesa)

RAMON. Jo!

TUYETAS. Tal vegada los teus amos
me llogarian.

RAMON. Jo t'toch!
¿Encara no n'estás tipa
de ser criada... tu que pots
sèr mestressa?... voldrás ara...
Vamos deixat de cansons.
Creume, Tuyas, pren al avi,
pensa que durará poch
lo teu martiri, ximpleta,
y aprés tindrás llarchs pinyons.
Un pobre vellet que s'casa
ab nineta de dinou,
es com farina que s'posa
en ramull per fer bunyols.

TUYETAS. Vols que jo'm torne matsinas
per tiral'al altre mòn?

RAMON. Las matsinas no li dònas,
ell se las pendrá, be prou.
Que li anabas tu al darrera?

TUYETAS. Jo l'he servit ab amor,
sense pensar que algun dia
me vingués ab tals amors.

RAMON. Per so t' dich que ell tè la culpa,
que la pague l'burinot .
Sigas la jove Riera
y podrás riuret' del mòn...
Axó si... avans de donarli
la ma de dona... ans de tot,
que t'arregle be l'capitols,
not' vinguéssen ab rahons:
not fies pas de promesas:

un cop tu serás mestressa,
tingas apart un bossot,
per lo que pot sèr....

TUYETAS. Ramon! (ab enfado)

RAMON. Noya, las grogas van altas...
agafarlas quant se pot.
¿Quina esperansa tenias
per servil'tan de bon cor?
alguna ten barrinabas!
sigas franca.

TUYETAS. Creya jo,
que vent era una orfaneta,
pobre y sola en aquest mòn,
en paga de mos cuidados
me faria un petit dot
quant pogués acomodarme.

RAMON. Ay noya, que allargas poch!
un home que es tan avaro,
vols que t'afluixás pinyons
per los serveys sense...

TUYETAS. Calla!
tot dolent es maliciós.

RAMON. Tuyetas, sabs que t'estimo
y que conech massa al món
desde qu'he vist Barcelona:
Te va al darrera la sort,
agáfala, creume, agáfala,
aprofita l'ocasió;
no passa duas vegadas.

TUYETAS. Ay! ditxós qui no té cor!

RAMON. Ditxós lo qui té senderi,
ditxós aquell que no dorm.

TUYETAS. I odrias fer en conciencia
dar la ma sense dal'cor?

RAMON. Lo cor ray! qui se t'hi fica?
sèr rich... lo demés son trons.

TUYETAS. Válgam Deu! quina doctrina!
la mare nons'deya axó.

RAMON. Estich tan retip, Tuyetas,
de fangar y fer garbons,
que si trobás una dona
ab un ganyils com un òs,
corcada, vella, florida...
mentre que tingués pinyons
la pendria á mans besadas.

TUYETAS. Tu no t'estimas com jo.
Veus aqui un home de palla.

RAMON. Com penso jo, pensan mólts.

TUYETAS. Vals mólt poch, vals lo que valen
tots los homes sense cor.
(ab despreci)
Més m' estimo la alegría
que trobo prenent lo sol,
cuinant ó passant farina,
ó donant menjar als polls,
pensant en la immensa ditxa
que tindré quant seré prop
d'aquell quem dòna esperansa,
d'aquell que anima l'meu cor,
que no pas...

RAMON. Hola, Tuyetas,
ets cómica de debó.

TUYETAS. Surt de aquí quem traus de tino
(enfadad)
y de tu creya...

RAMON. Jo t'toch!

TUYETAS. Que d'un perill me traurias.

RAMON. No te las pégues tant fort!
per ventura te aconsello
alguna mala acció?
casarte ab un vell avaro!
vaya un delicte bèn gros!
sit digués pren aquest home,

com sol ferse y no pas poch,
com editor responsable,
ó com...

TUYETAS. Basta... ja n' hi ha prou,
(irritada)
ja per res te necessito...
ja pots anárten si vols.

RAMON. No t' altéres, filla, escolta...

TUYETAS. No ten vas? donchs men vaig jo.

ESCENA VIII.

RAMON.

Vaya una mossa tossuda!
es més prompte que un llampech!
que ha de ser? escrupulosa,
criada sempre á pagés!
Jo t' retorch! á Barcelona
encara fòra als bolquers.
Ja se vé, com no llegéixen,
mès que llibres del temps vell,
lo primer jove quels parla,
nyach! ja se las engulleix.
Si tingués dos dits de front
posaria al jou al vell,
buscaria bona vida,
y á tots diria: canteu!
Lo mal es que sa locura
me toca á mi de ple ple.
Essent la jove Riera
jo llepaba l' turronet,
perque com ja diu l' adagi:
de llevant ó de ponent
de algun rich sigas parent.
Y ara, Ramon, que has de fer?

Es mès terca que cap ase,
sì lì parlo den Jaumet,
me etjegará en hora mala...
fugirá y tot está llest:
si no faig un pas per ella,
aqueixa xicota s'pert.
(queda pensatiu)
Calla... si... si... bona idea,
será lo cami mès dret;
qui no pot segá espigola.
L'hereu Busom avisém...
es mès valent que cap toro...
ell li trobará l'remey.
será algun pas de novel-la...
oh... si... si.. no perdém temps,
salvém l'honor de familia, (ab tó)
encara quens arrisquém:
lo qui no arrisca no pisca.
Qué hi vaig á pèrdre? no rés.

ESCENA IX.

LO DIT. JOAN.

JOAN. Ja marxas?
RAMON. Si... convé ferho,
avans que no sia fosch.
JOAN. Ja t' ha contat la Tuyetas...
RAMON. Acaba de dir m'ho tot
Que n'es de totxa!...
JOAN. Ramon!
RAMON. Ja veurás com jo...
JOAN. Xicot!
no fassas cap flasqueria!
RAMON. Quet pensas que aqui som noys?
De aqui diumenge; á las horas
te contaré lo millor (anántsen)

del que he vist á Barcelona:
n'hi ha que, botualmon!
te farán xapar de riure:
á mès veure.

JOAN. Anem á Dios.

ESCENA X.

JOAN.

Quina n'portará de cap?
Pobre Tuyas, me fas dol!
Després de dos anys alegres,
com quedarém? ay quin mòn!
Y com quedará la casa!
malhaja lo vell y boig!
Habia trobat un ángel
per cuidar de sa velló,
que portaba l'rem de casa,
que tenia cap per tot,
que li curá la mania
que tenia pel'sèu or,
un mal lletg del que no curan
nils' teólechs, nils' doctors,
y ab sas ximplesas l'esquiva
lo talós ab nous amors!
Si no fòra que comenso
á no tenir dret los dos,
deixaria aquesta casa;
perque l'que será fa por!
fora la pobre Tuyetas,
que cuidaba bé de tots,
tornará á regir lo llibre (cremat)
aquell malehit llibrot,
escrit pel'mateix dimoni,
que ell en diu, lo llibre d'or.

Estich tan fart de sentirlo
allá á la bora del foch,
que de pensarhi me pujan
ja totas las sanchs al front.

(li ve nua idea)

Calla! demá será dia
de tabola ó de trastorn,
y mentres dure la gresca,
viva dell! lo tiro al foch.
Que diable! mentres es fora
agafemlo... es lo millor...

(va a buscarlo)

y teninto á la butxaca
no s'escapa ja l'traidor.
fet y dit Estrafalari!

(treu lo llibre del arm ri)

estás condemnat á mort!

(pausa: examina o llibre)

Y com lo tè encuadernat!
afins hi ha lletras d'or!
Ay pillet!.. escanya pobres,
quens has dat tan ratos folls!
Economia doméstica (llegeix)
mil set cents vuitanta dos.
Que mori la economia
que de fam mata á tothom!

(esquinsant lo pr mer full y ficantsel á la butxaca)
(y axi sucesivame t los ven ders)

Quant vájas per greda ó brenyas,
descalsat las espardenyas;
perque la pell ray ja creix,
y lo calsat s'envelleix.
Y las espinas y vidres?
bárbaro, no téns perdó.

(lo esquinsa etc)

No éntres may en cap estanch,
si fumas, fuma de franch,

perque un cigarro no l'nega
lo primer que s'ensopega.
Gran coqui! xuclat los dits
si no pots sér fumador.
Quant cómpres algun cedás
trial sempre dels més clars.
Menjém trits y porqueria...
la bona farina als'porchs!
Tindrás sempre en la pastera
de pans fets, llarga filera.
Perque l'pa sia bèn sech!
sense dents com ho faig jo?
quina rabia! esquarterat
acabarás en lo foch.
Mir'com excomunicats
procuradors y advocats.
Si buscas sort ab notaris,
buscas la nit pels armaris.
Quasi be t'perdonaria!
pero no, no tens perdó;
qui va'ab mala companyia
no pot esser res de bó,
tinch lo diner ben tancat
en lloch segur y amagat,
y digas trobant un pobre:
no porto diners á sobre.
Llam te mate, malehit,
ab entranyas de falcó!
(que la sens fulls y mira las cubertas.)
Es de cuiro, á la comuna...
Cremat faria pudor.

ESCENA XI.

LO DIT. JAUMET.

(**JOAN** va á sortir per la porta del fondo, topa ab **JAUMET**, y amaga las cubertas)

JAUMET. Ay! hont vas, Joan, tan depressa?

JOAN. Tinch uns apretos....
(fingint dolor, de ventre.)

JAUMET. Per poch
me fas cáure!

JOAN. Torno luego.

JAUMET. No caigas... ves poch á poch.

ESCENA. XII.

JAUMET.

Ja tinch format tot lo plan!
demá á surtida de sol (ab entusiasme)
surtirá de aquella boca
aquell si tan carinyós!
que m'dará més anys de vida
que no solen tenils'corbs!
Aquesta pell arrugada,
recobrará sa frescor,
y aquestos ulls mitj plorosos
pendrán son vigor de nou,
per mirar aquellas galtas
que sols ha besat lo sol!
ja tinch la pell de gallina
de imaginarho tan sols¡
Ay Tuyetas! tu m'estimas,
per més quem'fuges lo cos!
oh! las ninas bèn honestas,
al véure al futur espós,
al pensar que sels'acosta
un sacrifici de foch,
tremolan com una ovella
quant veu que s'acosta l'llop!
y fugen del que desitjan
estrenyer contra sòn cor!
Ay amor! conech bé massa
ton llenguatge misteriós!

Qué voleu fassa una pobre
tota plena de candor!
axó de tota la vida,
que causa fredat, trastorn
als homes, com jo, sensibles...
á totom que pensa un poch,
que no fará á una pobreta
calculant la sèva sort,
de passar de trista criada
á sèr mestressa de tot!
Ara sembla una coloma
quant la volteja l'colom
rossegant la cua estesa...
tot roncant y alsant lo coll,
volent donarli una proba
del irresistible foch
que flameja en sas entrañas!
(Mirant per la porta de fondo.)
Apoch, apoch s'ha fet fosch:
camina, lluna, depressa,
empaita corrent al sol
que abans de tornár á póndres'
veurá d'est amant lo goig!

ESCENA XIII.

JOAN Y DIT.

JOAN. Válgam Deu! quin mal de ventre!
JAUMET. Y bé? l'ha passat?
JOAN. Un poch.
JAUMET. Sempre t'dich que menjas massa:
com ets tan boig pels fassols:
sopa Joan, sopa y mès sopa,
Y encara ab moderació.
JOAN. Ja teniu rahó, Jaumet,
¿pero que teniu de nou?

feu una cara de pascuas,
y ara mateix trau grogot!
No hi ha res com péndre ls'ayres.

JAUMET. Ells m'han tret la gran tristor
que dias ha m'trastornaba.

JOAN. Y tal... jo tenia por
no tingués malas resultas.

JAUMET. Joan, ja sabs que t'estimo.

JOAN. També jous, estimo á vos.

JAUMET. Y que tot jo t'ho confio,
perque ets callat com un mort.
En ma cara veus mudansas,
mès no ho dech als aires, no.

(se acerca á ell y li diu al oido)

demá acabarán mas penas.

JOAN. Quem' dihéu! ay, tant de bó!

JAUMET. Not vull dir res mès per ara;
respallam bè lo gech nou,
las calsas de panyo pardo,
l'armilla groga....

JOAN. Y axó?

JAUMET. Me toca fé un acte serio;
en fi ho tinch arreglat tot:
está avisat lo notari,
lo Rector ja sab colcom...
Demá será lo gran dia. (ab frenesi.)

JOVN. Ara si que es boig del tot.. (ap.)
dias ha que m'ho temia!

JAUMET. Del armari trau dos gots,
Vi ranci y quatre rosquillas.

(Joan fa loque li mana Jaume..)

Pobre Joan, es tán tou, (ap.)
creya que l'estat de siti
habia de durá un mòn,
quant está ja leri, leri,
del fort la rendició.

(Joan queda estàtich.)

Joan... semblas una estatua,
que fas aqui? umplels' gots.
(Joan fara lo que marca la l tra)

JOAN. Vah! vah! vah! ¿En voleu gayre?
JAUMET. Bèn umplets, de gom á gom.
Pren un got... ¿brindem?
JOAN. Brindem.
JAUMET. A la salut de tots dos.
JOAN. Donchs jo brindo per la vostra,
per la meva brindéu vos.
JAUMET. Jo brindo per la Tuyetas!
JOAN. Endevant... me será bó
per fer aturar lo cólich. (béuheu)
JUAMET. Dònam'nn llum.
JOAN. Ay tafoig!
JUAMET. Demá crídam á la cinch.
JOAN. Que no voleu sopar?
JAUMET. No.
JOAN. Jaumet von'penséu alguna.
JAUMET. Sabs lo que tinch? mòlta son.
JOAN. Ah! (ab maiicia los dos)
JAUMET. Ten rius? est un belitre.
JOAN. Lo dit, dit... es del tot boig. (ap.)

ESCENA XIV.

JOAN.

Vah ¡la cosa s'embolica!
Qué haurá fet? botual món!
Diu que avisat tè l'notari
y al Rector... oh! no aném bons:
afins ara no passaba
la cosa de aqui entre nos,
mès ara ja tot s'embomba...
ho ha enflayrat en Ramon,
Ja ho sabrán en Bas, las Presas,
tota la plana d'Aulot.

No t'espera mala burla,
enamorat tocason,
que ans de venir la Tuyetas
aborrit eras de tots,
per tacanyo, escanya pobres,
y malgirbat, brut y tot.
Y com acaba est fandango?
la Tuyas sé que nol'vol,
y fa be, votualistu!
La noya que s'ven per or,
val tan com palla de márfegas
ab que se sol famá l'hort:
una noya com la Tuyas
trobará un galan xicot.

ESCENA XV.

Lo Dit y Tuyetas.

(Tuyetas arriba trastornada)

TUYETAS. Ay Joan, y quin escándol!
Jo crech que ja tot Mallol
sab lo que passa áqui á casa.
La vella de can Ribot
m'ha cridat y ha dit... Tuyetas
ayre amiga, jo t'retoch!
quin partit! com t'ho callabas!
no cal quem digas que no...
perque ho sé de bona tinta...
lo notari... lo rector...
Válgam Dèu!.. quina vergonya!

JOAN. Riuten, tonta, tot axó
será una burla pesada
per qui s'forja tals embrolls.

TUYETAS. No faltarán malas llenguas!
com quedará l'meu honor!

JOAN. Pero quen tens tu la culpa?

TUYETAS. Ay! Joan, feume un favor,
treyeume d' aquesta casa.
JOAN. Ten mès calma y mès valor.
TUYETAS. Ay, no!... com una candela
dias ha que jo m'hi fonch.
Ara mateix... aném...
JOAN. Ara?
Y ahont vols quet duga, ahont?
TUYETAS. Ay mare meva estimada! (ap.)
JOAN. Tuyetas, no tingas por:
vols anar ab ton germá?
TUYETAS. Ab ell no... Dèu men guard'
JOAN. Donchs?
TUYETAS. Porteume... (indecisa)
JOAN. Pobre xicota!
TUYETAS. A qualsevol part del mòn,
mentres surte d'esta casa.
JOAN. No plores.
TUYETAS. Verge del Tura!
JOAN. No crides.. en Jaumet dorm.
TUYETAS. Ja es al llit?
JOAN. Si.
TUYETAS. Aconsellaume.
JOAN. Per ara no s'cala foch.
Jo t'buscaré un acomodo
demá per estos contorns.
TUYETAS. Será tart!
JOAN. Vols dir?
TUYETAS. Jom' temo...
ay! no s'enganya l'mèu cor!
jo dech anármen depressa.
JOAN. Conta ab mi en tot y per tot.
(Tuyetas se passeja pensativa y trista.)
Demá hi haurá aquí un escándol;
y no pensa mal, tafoig! (ap.)
veu venir la nubulada!

Perque no va ab en Ramon?
es un plaga y no sen fia...
es tan vivatxa!

TUYETAS. Tu sols!

(ap. acudintli una idea)

JOAN. Qué li ve? (ap.)

TUYETAS. Joan, escoltau:
Nom'negaréu est favor.

JOAN. Demana.

TUYETAS. Demá ans de dia,
surtiu, sense fer soroll,
y arribau fins á las Presas.

JOAN. Á las Presas? es aprop.

TUYETAS. Aniréu fins á la fábrica
de telas den Joan Bosch:
alli fa alguns anys traballa
un tal Ventura Massot:
aquest anell amostrauli,
y veniu aviat los dos.
Jo desde ma finestreta
aguaytaré ab ulls y cor
si veniu.... penséu que peno!
esperant vostre socós!

ESCENA ÚLTIMA.

JOAN.

Aquesta si que es bèn fresca!
n'hi ha per tornarse boig!
pensaba quem' donaria
un recado pel' Rector,
perque enterat del que passa,
fes un pas... mès res de axó.
Y qui será aquest Ventura!
qui será l'traballador!

vah! vah! no vull capficarme...
avuy tot es misteriós....
Jo li he donat la paraula,
la cumpliré... Ah! tinch por
que á la llarga m' he ficat
en una gabia de boigs.

FI DEL ACTE PRIMER.

ACTE SEGON.

Sala ab arcoba al fondo y á la dreta: á la esquerra una porta. Al costat dret un escriptori, arreus pera rentarse, un mirall y una taula ab varios plechs de papers, tinter etc. Al costat esquerra un balcó que dòna al camp.

ESCENA PRIMERA.

JAUMET surtint de l' arcoba en mánegas de camisa y un llum que posa sobre la taula.

Oh! tot just apunta l' dia:
(obrint y tornant à tancar un porticó del balcó.)
encara no m' ha cridat...
aném parant la nosella...
l' aucell nom' pot escapar:
tot vol mónita y bon tacto.
Bo! rentémnos cara y mans...
(va fent lo que va dient.)
un poch d' aygua de Colonia
posa la pell mès igual.
Guapo!... sembla que de sobre
(mirantse.)
m' he tret al menos deu anys:
vejám si m' cau bé la armilla...
un poch ample... mès m' escau.
Si m' recordás ferhi llassos...
vindria bè... pero ka...
(posantse un corbatí.)

no puch... la ma me tremola...
no cal pensarhi... vah! vah!
posemhi l'anella... oydá! (se mira)
Bèn respallat... sense tacas...
es mòlt trempat en Joan...
bèn net com una patena...
jo crech que l'tot pot anar.
Si l'meu plan me fa la figa
no hi ha que fiarse en plans...
(se óuhen campanas de lluny.)
Ja tocan la oració...
s'haurá dormit en Joan...
may acaba la catxassa...
no tè gayres mals de cap,
y posa l'cap en bon puesto.
Joan!.. Joan!.. oh Joan.
(cridant per la porta del fondo)

ESCENA II.

TUYETAS Y LO DIT.

TUYETAS. Nous' canseu, Jaumet, cridantlo.
JAUMET. Ja ets llevada? tan aviat?
no tens por de refredarte?
Y en Joan hont es?
TUYETAS. Al camp.
JAUMET. Carátsus! que n'es de guapa!
TUYETAS. Heu menesté alguna cosa?
JAUMET. Entra, Tuyetas, sit' plau.
TUYETAS. Encara lo llum encés?
(Tuyetas obre los porticons del balcó y apaga lo llum.)
no veyéu que ja es bèn clar?
JAUMET. Ahont aqueixos ulls brillan
no hi falta may claredat.
TUYETAS. Basta, Jaumet, de ximplesas...
voldria parlarvos clar.

JAUMET. Tal te dich, vina, Tuyetas,
assèntat al meu costat. (Tuyetas se senta)
Lo que vaig á fer debia (ab calma.)
haberho fet dias ha.
Tuyetas, jo t'estimaba
fa un any com ara mateix,
pero dirtho no gosaba,
perque la boca m'tapaba,
un temor que m'afligeix.
Perduda ja ma salut,
á causa de tant martiri,
te vaig dir en mon deliri
que la teva gran virtut
me portaba al cementiri.
Y com una papallona
he anat rodejant ta llum,
ab intenció bèn bona,
y has cregut que eral'farúm
dels vicis de ma persona.
Ara veig que he fet mòlt mal
veninte sempre al darrera,
perque l'mòn pensar poguera
que era un amor criminal
portat d'aquesta manera.

TUYETAS. Ay Jaumet, jo vos estim'
desdel dia queus conech,
y cada dia al cel prech
que console als que patim.
Cregaume com jo vos crech.
Vos estimo com la ovella
mès volguda del pastor,
que l'estima ab tot lo cor
pensant que vetllant per ella,
pot víure sense temor.
Era la vostra mirada
l'arch Sant que aníma al pagés
quant veu negra nuvolada

que amenassa pedregada
que l'deixará sense res.
Tanta ditxa convertida
ara miro en gran tristor:
mon pit en salta de por,
ventme de vos perseguída
ab un frenétich amor.
Ay! á Déu siau Jaumet,
jo me separo de vos
per recobrar lo repós:
ab vostre amor indiscret
perdria l'ánima y cos.
Men vaig, vos diré l'porqué:
perque á una noya de bè
idólatra del candor,
no li basta teni' honor
sino ques'crega que n'té.
Lo vostre comportament
me té massa agraviada...
jo só una pobre criada,
y per víure decentment
vull serne mès respectada.

JAUMET. No fuges, Tuyas, de mi,
perque lo foch que m'consum,
se tornará clara llum
aquest mateix demati
del matrimoni al perfum.
Los mals ratos que has passat
estos dias, ma paloma,
pensant que era pura broma
lo que feya trastocat,
bèn prest borrará la ploma.
Avisat está l'notari,
no pot tardar á venir:
dintre poch has de sentir
com sè pagar be l'salari
á qui ab honra sab servir.

(obre lo escriptori, ple de diner.)

Mira, hermosa criatura,
l' exércit que recullia,
lo ferm puntal de ventura
que conservaba ab locura
per presentártel vuy día.
Ay pobreta! te confon,
la vista de tant tresor!
si tu vésses com se fon
aqui dintre lo meu cor
en vista del teu candor!
Ja lo cel s'obre per mí!
suprema felicitat!
vèurer al meu serafi,
sempre, sempre al meu costat
habent pronunciat un *si*.

(se óu ruido de caballerias. Tuyetas sen va al balcó y lo obre.)

Sentíu, Jaumet, nou' sentiu?
arriban dos forasters:
amagau eixos diners;
tanqueu, tanqueu vostre arxiu.
Dèu meu! es aquell pervers!

(vent a Busom á baix.)

ESCENA III.

Los dits. Busom.

(Durant part de esta escena Jaumet estará distret arreglant papers)

Sabentne los meus intents,
m'habias despreciat:
pero vah! l'passat, passat...
ara m' cridas, aqni m'tens.
De valent sabs que tinch crít,
y com no m' falta prudencia,
hont mès trobo resistencia
mès s'aumenta l'meu dalit.

Lo que sento es que la sort,
sabent en Pere l' que val,
li haja donat per rival
un pobre vell, quasi mort.
Lo destino ho vol axi
ó bé l'mateix Satanás,
Vamos, xica, dam' lo bras
y surtim luego de aqui.
(Tuyetas sempre apartantse de ell.)
Vols sèr encara indiscreta?
vols enfadar mès al bou?
Tuyetas, ja n' hi ha prou
de fer ab mi la coqueta.

TUYETAS. Ay socorreume, Jaumet!

JAUMET. Imprudent! y be que vols?
(interposantse)

BUSOM. Veniu... parlém los dos sols.

JAUMET. Vols la Tuyas, y ab quin dret?

BUSOM. Mon garbo y la meva bossa
son un dret lo mès sagrat:
al mès guapo del vehinat
li toca la millor mossa.
No vull dar eap mès rahó:
y jotfoig! no m' repliquéu...
ó sino ls'dos baixarèu
las escalas pel balcò.
Ha vingut lo sèu germá,
dientme, salva ma germana,
y de bona ó mala gana
en Pere la salvará.
He vingut y jo t'trauré
d'aquí de vos en despit;
Y si m'alséu massa l'crit
la llenguaus'arrancaré.
Segueixme la resalada,
y podrás dir á tothom;
miréu al hereu Busom

que ha volgut una criada.
Habentseli presentat
mès de deu ricas pubillas,
una que ni tè faldillas,
aquell brau ha conquistat.

ESCENA IV.

Los Dits. Joan.

Joan. Quin cas acabo de véure!
escoltaulo que es preciós.
Una tórtola amorosa
en mitj de frondosa alsina,
Demanaba ab veu plorosa
al cel socós:
puig un falcó rodejaba
l'alsina en que tremolaba
l'aucell hermós.
Un cassador que l'observa
tè llástima de sa pena,
y ovira al vil que encadena
al pobre aucell.
A salvarlo se prepara
apunta y certer dispara
lo sèu fusell.
Foll lo falcó se retira...
deixa en pau á la pobreta
que en mitj del arbre suspira
tant com avans.
Una serpent enroscada
en l'arbre la tè etxisada
plena d'espant.
Lo cassador s'amohina
vent que plora la pobreta:
s'acosta mès á l'alsina,
veu lo serpent.

Del fusell ab la culata
li xafa l'cap y la mata
en un moment.
Y la tórtola contenta
volent mostrarse agrahida,
del que li salvá la vida
sen va á las mans.
Lo cassador la acarícia
Y la torna á sèr delicia
del sèu amant.

TUYETAS. Ay Joan, quin cas tan tierno!
vull vèurer al cassador.

Se tira als brassos de Joan que li dòna un anell y ella marxa corrent.

ESCENA V.

JOAN. BUSOM. JAUMET.

JOAN. Jaumet, qui es aquell jove! (ap.)
JAUMET. No l'conéixes? en Busom.
JOAN. Aquell gran estrafalari (ap.)
que busca rahons per tot?
BUSOM. Qué s'ha feta la Tuyetas?
JOAN. Qué seus'en dóna? (secament.)
BUSOM Tafoig!
Que se men dóna? estem frescos!
sembla que veniu del hort.
He vingut per emportármelan'
tant siu'voleu com si no.
Miran alli baix á l'era
lo sèu matxo ab lo silló.
JOAN. Vos emportáusen' la noya?
jo penso que no hi sòu tot.
BUSOM. Viva neu! feu que la mosca
no m'puje al nas!
JOAN. Valentó!

Queus penseu que la Tuyetas
es tan deixada y cap tou
com la pobre que enganyáreu
aprop de can Toni Gros?
ó com la Jove Frigola,
ó la criada de Can Ros?
Tuyetas está guardada
com joya per tots cantons.

BUSOM. Está guardada, quem contas,
com una ovella pel' llop.
Si acás las doblas de quatre
se tornássen batallons,
crech que tindria mès guardia
que l'mateix Napoleon:
pero com no hi valen unsas
ahont me presento jo
ni forsas, ni embusterias,
ni guardians, ni presons.

JOAN. Fugiu! fugiu! Don Quixote!
armas al hombro. (ab burla)

BUSOM. Tafoig!
Ahont ha anat la Tuyetas?

JOAN. Va! va! va! toquéu lo trot.
La Tuyetas, don parola,
nous' ha volgut may, nius'vol:
sols de vèureus'ja tremola;
li causau pena y horror.
Vos ho dich ab veu bèn alta,
y del que dich, jo n' responch.

BUSOM. Perqué m'demana socorro,
per lliurarla del vellot?

JOAN. Ellaus' demana socorro?
Será farsa den Ramon. (ap.)

BUSOM. Lo sèu germá anit passada...

JOAN. Lo sèu germá no hi es tot:
es un bólica, un xarrayre,
un perdut, un burinot.

Tuyetas sen va de casa,
pero nous' demana á vos:
toquéu las de Viladiego,
si m' voleu créure, Busom.

ESCENA VI.

LOS MATEIXOS. NOTARI.

NOTARI. Deo gracias!
JAUMET. (alsantse) Don Geroni,
habeu vingut bèn bé á tom:
assentause.
JOAN. (ap á Busom) Es lo Notari.
JAUMET. Aqui tinch las escripturas
de comptes... obligacions...
passeunels' ulls.
JOAN. Ah! creyéume
nous emboliqueu.
BUSOM. Jot foig!
JOAN. Marxéu de bonas en bonas.
Ja sento lo burinó:
mireu la gent que rodeja
la casa.. he.
BUSOM. Y bè qué vol?
NOTARI. Aqui teniu los capitols.
JAUMET. Llegiumels' á poch á poch.
JOAN. Ay Jaumet! me dòna pena (ap.)
tan extremada bujó!
ha preparat lo casori
y li falta lo millor!
Anéusen, per Dèu, anéusen.
BUSOM. Qué fan alli?
JOAN. Burinot!
CORO. (de dins) Oh felis aquell que estima
Ay! viva l'amor!

A la hermosa que ab fe viva
Ay! li dòna l'cor!

(Busom y Joan estan observant desde l' balcó.)

JAUMET. Qué es, axó, Joan? tremolo!
JOAN. Sembla que aquell cassador
vol portársen la Tuyetas.
JAUMET. Que dius? qué fas... corre... bo!
BUSOM. No s'va á encéndrer mala gresca
anem á móure soroll.

Joan marxa y luego Busom corrent.)

ESCENA VII.

JAUMET. NOTARI.

JAUMET. Y á qué ve tanta tabola!

(se óu gatsara á lo lluny Jaumet va sens tino de una part á altre.)

Lo cert es... que la xanés
aumenta.... si sabrá l' poble...?
abaix hi ha mòlta gent.
NOTARI. Solament faltan las firmas,
senteuse, Jaumet, firméu,
luego firmará la nuvia
y queda l'assumpto llest.
Que sia la enhorabona.
JAUMET. Tantas gracias, donchs firmem.
Jo no sé... la ma m' tremola...
com si sin crímen cometés.

ESCENA VIII.

LOS MATEIXOS. TUYETAS.

(TUYETAS porta un fardet de roba sota l' bras y va mal vestida,)

NOTARI. Ja tenim aqui la nuvia...
ja pot entrar.
JAUMET. Ay! qué veig!

Tuyetas! tan mal vestida!
que portas aquí.

TUYETAS. Escoltéu.
fa dos anys axi vestida
aquí vaig entrar..

JAUMET. (commogut.) Y qué?

TUYETAS. Men porto lo que tenia...
men porto lo que era meu.

JAUMET. Qué intentas, filla, qué pensas?
No veus com tremolo y qué?...

TUYETAS. Desde vostra malaltia
lo vostre mal va en aument...
si m'quedaba us' perderiau...
Jo vull que visquéu, Jaumet!
Dos anys he viscut aqui
en dolsa pau com sabeu:
que durás esta bonansa
de cor demanaba á Déu.
pero vos volguéreu pérdreus...
volguéreu que vos deixés...

JAUMET. Has cregut que era engañós
lo foch en que estich encés?
Oh t'enganyas.. mira, mira,
firmats están los papers...
sols falta la teva firma...
Sigas meva.. y tot es teu...
tots los meus tresors, las fincas,
lo meu cor... y tot...

TUYETAS. Ja veig
que fóra una gran fortuna
la meva sius'admetés...
pero, Jaumet, tantas gracias,
no la vull, no puch, no dech.
No estranyéu que jo vos negue
la ma que me demanéu...
fa cinch anys que está promesa
al qui m'doná aquest anell...

tinch donada la paraula
y ab ella lo cor també.
La paraula que jo dono
trenca la mort solament.
Lo meu promés es un pobre,
pero lo séu cor val més
que tota vostra riquesa,
quedeus' ab ella, Jaumet.

ESCENA IX.

JAUMET. NOTARI. JOAN.

JAUMET. Ay Tuyetas no ten vajas...
no t'estimaré pas mès...
(Jaumet queda abatut y sentat ab lo cap sobre la taula. Ouse lo coro següent que anirá apartantse gradualment.)

CORO. Ja que apreciau las hermosas
als que viuhen traballant,
lo camí cubrim de rosas
per hont passan los amants.
La constancia de las ninas,
sa bellesa, y sòn candor,
ah! son prendas las més finas
que l'cel dóna al aimador.
(Joan entrará durant lo coro y estará mirant per lo balcó.)

JAUMET. Ay Joan! sembla impossible
lo que passa!

JOAN. Y tal... miréu
com marxan cap á las Presas.
Vaya un alegre jovent!
En Ventura era del coro
y per so los companys sèus,
tot cantant, li fan obsequi.
Alegría de esta casa (ab veu alta.)
sigas felis!

JAUMET. Joan, per Dèu!

JOAN. Cinch anys ha qu' eran promesos;
la séva promesa s' fèu
devant del llit de sa mare
avans de morir: fills meus,
los digué, fills, estiméuvos
ab amor pur, y secret,
y quant sia temps uniuvos.
Ningú suspitaba res:
se veyan sols en las festas
al surtir de missa y qué...
no s' deyan una paraula...
se sonreyan y res mès...
cada qual ab dissimulo
daba un pató al sèu anell...
y d' est modo renovaban
lo sèu volgut jurament.
D' axó jo n' dich estimarse
ab constancia, cor y fe!
No volian que fos públich,
perque tenian l'intent
de no casás' fins y á tant
que tinguéssen menesters.
Vivian ab la esperansa...
ay ditxós aquell quen'tè!

JAUMET. Sí, Joan! ay desgraciat
aquell que com jo la pert!

JOAN. Ara s' llogará á las Presas,
y ell seguirá en sòn taler:
lo sèu amor será públich:
y d'axó sabéu quin tè
la culpa?

JAUMET. (ab pena) Sí, ma bogeria
de preténdre l'que no dech!

JOAN. Vos ray! ja teniu pessetas...
contantlas vos distrauréu
com avans.

JAUMET. Ah! la Tuyetas

m' ha capgirat lo cervell:
fa ja temps que no m'deleytan...
sens ella... no goso ab res..

(queda pensatiu... ouse soro.l de esquellas que se anirá aumentaut.)

JAUMET. Que es axó!

JOAN. (sen va al balcó) Semblan esquellas...
Válgam la Verge! miréu!
Lo jovent de Mallol torna.

JAUMET. Y la Tuyetas també? (ab vivesa.)

JOAN. Oh! ka.. sen va ab l'altra colla...
ja no la veurém may mès!

JAUMET. May mès!.. may mès alegria!

(lo soroll de esquellas anirá aumentant y entre tant Jaumet está ja inquiet ja abatut anant de una part á altre. Duraut lo ruido se óuhen crits xiulets etc. tot burlesch.)

UNA VEU. Com te la trunfas, Jaumet!

ALTRE. Sobre tot que no t'escape.

ALTRE. Ja.. ja.. ja.. y quen has fet?

ALTRE. Viva l' nuvi.. viva!.. viva!..
quina sort... viva l'vellet.

(Jaumet sorprés de una idea sen va ab lo notari.)

NOTARI Esperaba ls' honoraris
per anármen.

JAUMET. Esperéu.

(Jaumet parla ab lo notari y est exten un escrit que Jaumet firma y lo entrega á Joan parlant en secret ab ell, Joan salta de alegria obrassa al vell y fuig corrent.)

JAUMET. Oh cels! jo vos dono gracias!
puig dels ulls m'heu tret un vel!
ara veig que las riquesas
sols son bonas per fer bé.
Si tants anys he viscut cego
adorant vil interés,
feu quem' tánquels' ulls aquella
que en ma velló m'ha dat seny.

(sen va al balcó y aguaita.)

Las barretinas al-layre
está tirant lo jovent...
y corrent sembla que tornan!
Ah! gracias, gracias Dèu meu!

(Va cessant lo ruido de esquellas y comensa á sentirse lo següent coro que anirá acercantse.)

CORO. Vostra fe, vostra constancia
vos preparan ditxa pura:
D'un avaro la locura
sols curarla pot lo amor.
Marxém, marxém,
al vell alabém,
que ab sòn tresor,
fará no suspire
ja mès vostre cor.

(Jaumet fa señas als que se suposa arriban perque pujen.)

ESCENA ÚLTIMA.

JAUMET, NOTARI, JOAN, TUYETAS, VENTURA, COROS Y POBLE.

(Mentre Joan Tuyetas y Ventura abrassan á Jaumet, van entrant lo coro y geut de Mallol donant vivas à Jaumet, á Tuyetas yá Ventura. Cuadro de sorpresa y alegria.)

JAUMET. Fills meus!... perdonaume...
vostre pare só...
tot lo meu es vostre...
cuydau ma velló.!

(Joan entretant ha portat vasos... vi etc. pera brindar.)

CORO. Brindém, brindém,
al vell exâltém
que ab sòn tresor
fará no suspire
ja mès vostre cor.
Bona estrella l'cel envia
á la aldea de Mallol:
es del poble l'alegria
y dels pobres lo consol.

(cuadro de satisfacció general.)

FI.

ESTÁ DE VENDA

en las llibrerías següents:

D. Manuel Saurí, carrer Ample.

D. Joseph Ginesta, carrer D. Jaume 1.er

Sra. Viuda de Bartumeus, carrer de Fernando 7.º

D. Eudalt Puig, plassa Nova.

D. Ignocencio Lopez, carrer Ample y Rambla.

D. Joan Roca y Bros, carrer de la Argentería.